

Λάρκος Λάρκου

ΓΚΑΛΟΠ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Μάρτιος, 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Εισαγωγικά
- Εικόνα και πληροφορία
- Το ιστορικό πλαίσιο
- ΜΜΕ και δημοσκοπήσεις
- Η υπεύθυνη ηγεσία
- Το θεσμικό πλαίσιο
- Η ελεύθερη επιλογή
- Η βενιζελική σχολή

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Συχνά ο χώρος της εξωτερικής πολιτικής θεωρείται ως μια δημόσια περιοχή όπου η συζήτηση έχει όρια. Υπάρχει η γενική αντίληψη ότι η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής γίνεται πίσω από κλειστές πόρτες και η έκφραση δημόσιας γνώμης δεν ωφελεί. Αυτή η άποψη δεν έχει θέση στη σύγχρονη εποχή. Ολοένα και περισσότερο η εξωτερική πολιτική αποκτά δημόσιο χαρακτήρα, η διπλωματία αποκτά νέα χαρακτηριστικά όπως,

Η συχνή δημόσια συζήτηση για τις κατευθύνσεις και τα όριά της.

Η επιρροή που ασκεί στην άσκησή της η κοινή γνώμη.

Οι έρευνες της κοινής γνώμης (gallors), έχουν κατακτήσει και τον πολύπλοκο τομέα των εξωτερικών σχέσεων.

Η δημόσια διπλωματία, με την ανοικτή συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων πάνω σε τρέχοντα διεθνή προβλήματα.

Η άσκηση του επαγγελματικού lobbying σε σημαντικές πρωτεύουσες.

Η διασύνδεση των εξωτερικών σχέσεων όπως αυτή προκύπτει από τη συμμετοχή σε υπερεθνικούς σχηματισμούς.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια προσπάθεια να ανιχνεύσουμε ορισμένους νέους δρόμους στον πολύπλοκο διαμορφωμένο χώρο της εξωτερικής πολιτικής σε συνδυασμό με τις τάσεις της κοινής γνώμης, του ρόλου και της σημασίας της ηγεσίας, της δυνατότητας που παρέχει το θεσμικό πλαίσιο μαζί με την παράθεση ορισμένων παραδειγμάτων από τη σύγχρονη ιστορία.

Θέλω να πιστεύω ότι εν τέλει το βιβλίο αυτό αποτελεί μια συμβολή στην ασταμάτητη προσπάθεια για να δημιουργήσουμε ένα νέο τοπίο αναζήτησης για όσα μπορούμε και πρέπει να αναπροσαρμόσουμε, να βελτιώσουμε, να αλλάξουμε.

Λάρκος Λάρκου

ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

«Η εξωστρεφής αντίληψη της διεθνούς πολιτικής είναι αυτή που οδηγεί στην ενίσχυση της διεθνούς θέσης της χώρας. Δημιουργεί συμμαχίες, ταύτιση συμφερόντων και επιτρέπει πιο αποτελεσματικά και αξιόπιστα την προώθηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής...»

Γ. Κρανιδιώτης, 22 Απριλίου 1998.

Ζούμε στην εποχή της πληροφορίας, της εικόνας και της επικοινωνίας. Στην οικονομία, στο εμπόριο, στις διεθνείς σχέσεις, το επαγγελματικό lobby σε βασικές πρωτεύουσες, στην πολιτική και κομματική διαπάλη η επικοινωνιακή πολιτική είναι πρωταγωνιστής. Το τελευταίο διάστημα η τάση αυτή έχει γενικευτεί και οι επικοινωνιολόγοι αποκτούν ηγεμονικό ρόλο. Στον πολιτικό αγώνα κάθε επικοινωνιακή υποστήριξη είναι χρήσιμη, αναγκαία και θεμιτή-πώς σκέφτεται το εκλογικό σώμα, ποιες τάσεις, ποιες προτιμήσεις και αγωνίες διαμορφώνονται στην κοινή γνώμη σε μια δεδομένη στιγμή. Με τις εισηγήσεις της, μπορεί να συμβάλει στην κατά περίπτωση καλή φωτογράφιση μιας συγκυρίας. Εάν εξελίσσεται μια πολιτική μεταρρύθμιση, τα στοιχεία από ένα γκάλοπ βοηθούν στη σωστή «δοσολογία», στο ρυθμό που εξελίσσεται μια αλλαγή ή στα στάδια εφαρμογής της. Ταυτόχρονα όμως η πολιτική με υψηλούς στόχους δεν μπορεί να είναι υπόθεση του τύπου «το γκάλοπ έχει πάντα δίκαιο», ή ότι «προηγείται» ο πελάτης ή ότι δημοσκόπηση μας «καθοδηγεί». Αυτή η αντίληψη έχει πολλούς υποστηρικτές το τελευταίο διάστημα σε σημείο που οι επικοινωνιολόγοι να επικαλύπτουν την πολιτική διαδικασία. Είναι καλό να υπογραμμίσουμε ότι η πολιτική ηγεσία με ορισμένο σχέδιο και στόχους χρειάζεται να παίρνει αποφάσεις (λ.χ. ποιες αλλαγές στο χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης), ή τι μεταρρυθμίσεις (λ.χ. στο χώρο της εκπαίδευσης) ή το πού θα εγκατασταθεί ένα εργοστάσιο επεξεργασίας λυμμάτων. Μερικές φορές η κοινή γνώμη έχει σημαντικές αντιρρήσεις, αντιδρά και διαμαρτύρεται. Η πολιτική που πραγματικά ενδιαφέρεται για το μακροπρόθεσμο συμφέρον μιας χώρας δεν άγεται και φέρεται από τις κάθε φορά σφυγμομετρήσεις. Η πολιτική δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι ο ουραγός της στατιστικής ή των εξελίξεων που ενδεχομένως να δυσανεστήσουν κάποιους.

Το παράδειγμα με την κατασκευή του κυκλοφοριακού κόμβου στη Ριζοελιά, στην Αραδίππου, είναι χαρακτηριστικό: ολοκληρώθηκε ένα τόσο σημαντικό έργο σε πέντε χρόνια επειδή η τότε κυβέρνηση δεν μπόρεσε να χειριστεί τις αντιδράσεις των ιδιοκτητών γης!

Το παράδειγμα με τη δημιουργία εργοστασίου αφαλάτωσης νερού στη Λεμεσό το 2001 είναι ακόμα πιο γνωστό. Οι κάτοικοι της περιοχής που θα γινόταν η εγκατάστασή του αντέδρασαν και ένα κατεπείγουσας σημασίας έργο για όλη την Κύπρο, έμεινε απραγματοποίητο. Επτά χρόνια μετά, και καθώς η λειψυδρία έφθασε στο όριο του συναγερμού, λαμβάνονται νέες αποφάσεις. Ένα χαρακτηριστικό δείγμα γραφής ότι η κυβέρνηση οφείλει να επιμένει, η επόμενη κυβέρνηση να στηρίζει την απόφαση της προηγούμενης γιατί μόνο έτσι μπορούμε να υλοποιούμε έργα μεγάλης σημασίας που να ξεπερνούν τις εκλογικές ημερομηνίες και τις κομματικές σκοπιμότητες.

Η υποδούλωση της πολιτικής στον τηλεβόα της απραξίας, ή στο επικοινωνιακό παιχνίδι, ή και στα δύο μαζί, είναι μια επικίνδυνη πρακτική γιατί αφήνει κάθε (πραγματικό ή όχι) «μη δημοφιλές θέμα» στην ακινησία. Ωστόσο, η επιτυχημένη πρακτική των μεταρρυθμίσεων αποδεικνύει ότι ο χρόνος και το αποτέλεσμα διαφοροποιεί τις απόψεις των πολιτών, αυτό που χθες φαινόταν μη δημοφιλές, σήμερα να είναι ευρύτερα αποδεκτό. Συνεπώς η πολιτική πρέπει να είναι σε θέση να παίρνει αποφάσεις και στη συνέχεια να θέτει την επικοινωνιακή πολιτική στην υποστήριξη αποφάσεων που αλλάζουν τη ζωή των ανθρώπων. Η πολιτική οφείλει να επιλύει προβλήματα, να ιεραρχεί τις προτεραιότητες μιας κοινωνίας και να έχει το θάρρος να συγκρούεται με το σύστημα της ακινησίας ή της κλειστής κοινωνίας, για να υπηρετεί έτσι καλύτερα μια μείζονα πολιτική επιδίωξη όπως η επίλυση ενός ζητήματος εξωτερικής πολιτικής ή ενός προβλήματος που διευρύνει την έννοια του δημόσιου συμφέροντος ή την έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής η σύγχρονη ιστορική διαδρομή παρέχει σημαντικά παραδείγματα που βεβαιώνουν ότι η κριτική σχέση πολιτικής και επικοινωνίας, πολιτικής και «δημόσιου αισθήματος» χρειάζεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, επανεξέταση.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

«Το μέλλον είναι ως επί το πλείστον αβέβαιον. Και η αβεβαιότης αυτή, όσο απατηλή και αν είναι, αποδεικνύεται συγχρόνως χρησιμωτάτη. Διότι ένεκα του φόβου τον οποίον εμπνέει εις όλους εξ ίσου, καθείς δυσκολώτερον αποφασίζει να επιτεθεί εναντίον του άλλου...», Θουκυδίδης, Ιστορίαι, μετάφραση Ελευθερίου Βενιζέλου, τ.Α, βιβλίον Δ.

Η εξέλιξη της νεότερης ιστορίας έγινε μέσα από ένα πλήθος συγκρούσεων με τις κυρίαρχες δυνάμεις της εποχής.

Στην Ελλάδα η μακρόχρονη περίοδος της τουρκοκρατίας άφησε βαριά τραύματα στη νεοελληνική συλλογική μνήμη. Στη συνέχεια η Βαυαροκρατία, η «ξενοκρατία», ο ρόλος που έπαιζαν στην εσωτερική πολιτική σκηνή οι λεγόμενες «Προστάτιδες Δυνάμεις», η τραγωδία του 1897, η Μικρασιατική Καταστροφή του 1922, ο ανηλεής Εμφύλιος Πόλεμος, 1946-49, η στρατιωτική δικτατορία, 1967-1974.

Στην Κύπρο η περίοδος της αγγλοκρατίας πήρε τη θέση της οθωμανικής κυριαρχίας το 1878. Τα Οκτωβριανά, 1931, η Διασκεπτική, 1947, και ο ένοπλος απελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ, 1955-59, δημιούργησαν το ιστορικό πλαίσιο για τις διπλωματικές ενέργειες που οδήγησαν στις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου το 1959.

Σε μια ολόκληρη ιστορική διαδρομή οι συνεχείς επεμβάσεις των ισχυρών δυνάμεων στην περιφερειακή Ευρώπη και στον αποικιακό κόσμο είναι μέρος της ιστορικής διαδρομής μεγάλου αριθμού χωρών. Η Κύπρος έζησε για αιώνες αυτή τη τραγική πορεία.

Κορυφαίο ιστορικό παράδειγμα ήταν και παραμένει η Μικρασιατική Καταστροφής (1922), η μεγαλύτερη τραγωδία στην ιστορία του ελληνισμού. Η προηγηθείσα της καταστροφής εκλογική ήττα του Ελευθερίου Βενιζέλου τον Νοέμβριο του 1920 είχε πίσω της ορισμένα χαρακτηριστικά όπως η δημαγωγία των φιλοβασιλικών κομμάτων, η απίστευτη σε έκταση κατασυκοφάντηση των αντιπάλων, η δημαγωγία με το σύνθημα «τα παιδιά μας να γυρίσουν πίσω» από το μικρασιατικό μέτωπο. Έτσι, κάτω από το βάρος μιας τυχοδιωκτικής ρητορείας ο Ελ. Βενιζέλος έχασε τις εκλογές –

ο μόνος πολιτικός που ήταν σε θέση να δώσει έντιμες λύσεις για τη Μ. Ασία πριν την τελική καταστροφή. Το ότι ο τότε βασιλιάς Κωνσταντίνος έκανε τα αντίθετα από όσα έλεγε προεκλογικά (στρατός μέχρι την Άγκυρα!) δείχνει πως αυτή η βασιλική δημαγωγία ήταν η έκφραση της πλήρους ανικανότητάς του να προβλέψει τα στοιχειώδη και αυτά με τη σειρά τους οδήγησαν στην οργανωτική παραλυσία, στην ήττα, στην καταστροφή του ελληνισμού της Μ. Ασίας με την ανταλλαγή των πληθυσμών, Λοζάνη, 1923.

Είναι επίσης σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι στο διπλωματικό πεδίο-πριν την Μικρασιατική Καταστροφή- υπήρχαν προτάσεις που πιθανώς να απέτρεπαν την πλήρη κατάρρευση του μετώπου και την παρεμπόδιση της μεγαλύτερης τραγωδίας που έζησε ο ελληνισμός στη μακράιωνη διαδρομή του. (βλ. Τ. Βουρνάς, Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, από το 1909 έως το 1940, σελ. 211).

Η τότε πολιτική ηγεσία (Βασιλιάς Κωνσταντίνος, Γούναρης, Στράτος, Πρωτοπαπαδάκης, Θεοτόκης) υπό το φως πιθανών αντιδράσεων από μερίδα πολιτών, υπό την πίεση του πολιτικού κόστους, δεν δέχθηκε να συζητήσει τις προτάσεις. Έτσι η καταστροφή υπήρξε πλήρης και ανεξέλεγκτη και εξαιτίας αυτής της στάσης της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας.

Σε διάφορα στάδια και σε διαφορετικές περιπτώσεις πολιτικοί ηγέτες συνέβαλαν στη λήψη λανθασμένων αποφάσεων κάτω από το βάρος που δημιουργούσαν πρωτοβουλίες πολιτών που επιθυμούσαν να ασκήσουν εκείνες την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Το παράδειγμα της «Εθνικής Εταιρείας» είναι πολύ ενδιαφέρον: με την ανεδαφική ρητορία της πίεσε την αδύναμη κυβέρνηση του Θ. Δηλιγιάννη να επιλέξει την άκαιρη πολεμική επιχείρηση κατά του Οθωμανικού κράτους με αποτέλεσμα την τελική διάλυση του ελληνικού στρατού στα όρια της Μελούνας. Η κατ' ευφημισμόν αποκλειθείσα «ήττα της Μελούνας» (1897) αποτελεί κλασσικό παράδειγμα συνδυασμού πολιτικής ακρισίας, ανευθυνότητας και ανεπαρκούς ανάλυσης του συσχετισμού των δυνάμεων στην Ευρώπη, τα Βαλκάνια και στις τότε ελληνοτουρκικές σχέσεις (βλ. Γ. Ν. Γιαννουλόπουλος, «Η Ευγενής μας Τύφλωσις, Εξωτερική Πολιτική και Εθνικά Θέματα. Από την ήττα του 1897 έως τη Μικρασιατική Καταστροφή», Αθήνα, 1999).

Ανάλογη ήταν και η στάση ομάδας πολιτών που επεχείρησε να διαχειριστεί εκείνη την υπόθεση της εισόδου στην Ελλάδα του κούρδου ηγέτη Α. Οτσαλάν, αντί της εκλεγμένης πολιτικής ηγεσίας το 1999. Η περιπέτεια αυτή οδήγησε την Ελλάδα στο χείλος μιας ρήξης με απροσδιόριστες συνέπειες. Ο Γ. Κρανιδιώτης που έζησε τα γεγονότα ως Υφυπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας σημειώνει για το ζήτημα αυτό ότι,

«πάνω και πέρα από τις επιδιώξεις οποιουδήποτε, υπάρχουν οι στόχοι και οι προτεραιότητες της χώρας και όσοι βρίσκονται στο δημόσιο χώρο θα πρέπει να υπηρετούν ακριβώς αυτά τα συμφέροντα...» (Γ. Κρανιδιώτης, Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Σκέψεις και Προβληματισμοί στο κατώφλι του 21ου αιώνα», Αθήνα, 1999).

Το αποτέλεσμα, κατά κανόνα, ήταν η σύγχυση ως προς τις μακροπρόθεσμες επιδιώξεις, η απώλεια εθνικής ισχύος, ο περιορισμός της πολιτικής επιρροής της Αθήνας, και στην πιο ακραία της μορφή, η συρρίκνωση του ελληνισμού, με την ενδυνάμωση του «ελλαδισμού» εις βάρος του ευρύτερου, περιφερειακού ελληνισμού- Πόντος, Μ. Ασία, Βουλγαρία.

Η πολιτική είναι κυρίως θέμα συμφερόντων, συσχετισμού δυνάμεων, ικανότητας στην οικοδόμηση συμμαχιών, δυνατότητα στην πρόβλεψη και ταλέντο στο να λαμβάνονται αποφάσεις στον πιο κατάλληλο χρόνο ή να μετατίθενται σχεδιασμένα οι αποφάσεις σε μια άλλη, ελεγχόμενη, χρονική συγκυρία. Το διεθνές δίκαιο, οι διεθνείς συμβάσεις, οι οικουμενικές διακηρύξεις για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατέχουν μικρότερη βαρύτητα στην πολιτική σύγκρουση, ενώ τα

ψηφίσματα του ΟΗΕ εξακολουθούν να έχουν την περιορισμένη, αλλά όχι ευκαταφρόνητη αξία τους, κυρίως για τις πιο αδύνατες χώρες.

Οι παραδόσεις, ωστόσο, έχουν σημαντική επιρροή, είναι ισχυρές στη συζήτηση που γίνεται στο καφενείο, ή στη συνήθη «οπουδήποτε» ανάλυση που δεν απαιτεί να παραθέτεις επιχειρήματα, τεκμηρίωση ή ντοκουμέντα. Οι παραδόσεις θέτουν τα πράγματα πάνω σε διαφορετική βάση. Η «ατυχία» δεν προκύπτει από όσα τυχόν επιλέξαμε ή αρνηθήκαμε να αναλύσουμε. Στο καφενείο, στην προφορική ιστορία, η ευθύνη αποδίδεται, κατά κανόνα, σε κάποιον αόρατο εχθρό, σε συνωμοσία ορισμένων ξένων, σε ανθελληνικές ραδιουργίες κάποιου ξένου πολιτικού ή διπλωμάτη. Ο «καϋμός της ρωμοσύνης» δεν θέλει να απαντά στο κλασσικό ερώτημα ποιος έχει την πρώτη ευθύνη να αναλύει τα σχέδια του αντιπάλου, να αποτρέπει ή να χειρίζεται τις αντίπαλες κινήσεις και να υπερασπίζεται, κάθε φορά, τα εθνικά συμφέροντα σε διαφορετικές περιπτώσεις.

Στη νεοελληνική ιστορία η ανάπτυξη αυτής της «κουλτούρας του καϋμένου», συγκάλυπτε τα πραγματικά προβλήματα, δεν βοηθούσε στη δημιουργία κριτικής σκέψης και εντέλει απέδιδε τα πάντα στην κακή πρόθεση των ξένων. Κυρίως όμως απετέλεσε ένα βολικό πρόσχημα που απάλλασε τις εκλεγμένες ελληνικές κυβερνήσεις από την ευθύνη της πρόβλεψης και της καθοδήγησης των πραγμάτων. Έτσι, συνέβαλε – στο δικό του επίπεδο – σε ορισμένες αδιέξοδες πορείες και επιλογές του ελληνοισμού. Αν η πραγματικότητα δεν συμφωνούσε τον καϋμό του καφενείου, αν η Ελλάδα δεν ήταν σε θέση να επιβάλει την άποψή της, αν κατέγραφε αδιέξοδα ή ήττες, αυτό οφειλόταν μόνο στην εξωτερική κακοπιστία ή στην «ατυχία». Γι' αυτό και η ήττα της Μελούνας το 1897 ονομάστηκε και «Ατυχής Πόλεμος».

Το δείγμα, ωστόσο, του Ελευθέριου Βενιζέλου είναι πολύ διαφορετικό και αφορά τη δράση του στο συνέδριο των νικητών του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Παρίσι, 1919). Γράφει ο Γ. Γιαννουλόπουλος:

«Μέσα σε αυτό το πολύχρωμο πλήθος, ο Βενιζέλος φαίνεται ότι ανακάλυψε τον καλύτερο επικοινωνιακό εαυτό του. Ειδικά στη σχέση του με τους «Τέσσερεις Μεγάλους»... με μια μοναδική για έλληνα πολιτικό ικανότητα να επιχειρηματολογεί και να πείθει, συνήθως, ή να μην πείθει, χωρίς όμως ποτέ να κουράζει ή να εξοργίζει το συνομιλητή του, με σαφείς αναφορές σε κοινά συμφέροντα ή επωφελείς για όλους ισορροπίες αντί της εμμονής στα γνωστά «ιστορικά δίκαια του ελληνοισμού», με το να προβάλλει τεκμηριωμένες απόψεις και όχι συμπλέγματα, ο επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας κατόρθωσε να μεγιστοποιήσει τα πλεονεκτήματα που ήδη διέθετε ως σύμμαχος των νικητών...» (Γ. Γιαννουλόπουλος, «Η Ευγενής μας Τύφλωσις, Εξωτερική Πολιτική και Εθνικά Θέματα. Από την ήττα του 1897 έως τη Μικρασιατική Καταστροφή», Αθήνα, 1999).

MME ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ

Ο Θουκυδίδης έδωσε τη δική του εκδοχή στα πράγματα, περιγράφοντας τα χαρακτηριστικά του υπεύθυνου ηγέτη, του αντιλαϊκιστή ηγέτη, του Περικλή: « δεν μιλάει στο πλήθος προς ηδονήν», και δεν διστάζει «και προς οργήν τι αντειπείν».

Αναμφίβολα αυτό το είδος πολιτικού σπανίζει στην νεοελληνική ιστορία. Ίσως αυτό να εξηγεί το γιατί οι επιτυχίες στη διπλωματική της ιστορία είναι ολιγότερες και οι αποτυχίες περισσότερες.

Σήμερα τα δεδομένα που συνδέονται με τη δημόσια σφαίρα στην άσκηση της πολιτικής έχουν αλλάξει και νέα στοιχεία κυριαρχούν στον πολιτικό αγώνα όπως λ.χ. η παρέμβαση στην πολιτική ατζέντα των MME-κυρίως των ηλεκτρονικών- και ασφαλώς οι δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης.

Ο ρόλος των ΜΜΕ ήταν απολύτως κυρίαρχος για το πώς εξελίχθηκε η κρίση στα Ίμια το 1996. Ομάδα τούρκων δημοσιογράφων έδωσε το έναυσμα για την κρίση, εγκαθιστώντας τουρκική σημαία στην ελληνική βραχονησίδα. Αυτή η εικόνα συνέβαλε στη δημιουργία πολεμικού κλίματος στην τουρκική κοινή γνώμη και η τότε πρωθυπουργός της Τουρκίας Τ. Τσιλέρ, ακολούθησε το κλίμα. Ο Heinz Kramer σημειώνει ότι « η Τ. Τσιλέρ προσπάθησε να κεφαλαιοποιήσει από την κατάσταση για εσωτερικούς πολιτικούς σκοπούς ...» (H. Kramer, A. Changing Turkey, The Challenge to Europe and the United States, 2000).

Επίσης τα ελληνικά ΜΜΕ διαδραμάτισαν τον κεντρικό ρόλο στη δημιουργία της κυρίαρχης εικόνας, αφού βήμα με βήμα κατέγραφαν τις κινήσεις του ελληνικού πολεμικού ναυτικού, από το Ναύσταθμο της Σαλαμίνας έως τα Ίμια.

Τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ δημιούργησαν την πολιτική ατζέντα, η οποία κράτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η διαχείριση των εικόνων (απόπλους των πολεμικών πλοίων, εικόνες από τα Ίμια, οι σημαίες) υπήρξε καταλυτικής σημασίας υπόθεση γιατί η εικόνα «έγραφε» την εξέλιξη γεγονότων, προτού η πολιτική ηγεσία τύχει της αρμόδιας εσωτερικής ενημέρωσης.

Σε ορισμένους πολιτικούς είναι βαθιά πεποίθηση ότι οι σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης είναι ο «μπούσουλας» με τον οποίο πρέπει να διαχειρίζονται τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Καραμανλής εγκατέλειψε το 2004 τη σημαντική συμφωνία του Ελσίνκι που προώθησε η προηγούμενη ελληνική κυβέρνηση το 1999, με την οποία οι «15» της ΕΕ αποδέχονται την πάγια ελληνική θέση για επίλυση του προβλήματος της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου με προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Ο Κ. Καραμανλής επιδιώκοντας να αποφύγει κάθε κίνηση που απαιτούσε σχεδιασμό και διανοητική δραστηριότητα, προτίμησε την ακύρωσή της συμφωνίας το 2004, παραπέμποντας την επίλυση του ζητήματος στις ελληνικές καλένδες.

Αυτή η αντίληψη αποτελεί ένα συνηθισμένο πολιτικό τόπο για τους πολιτικούς της ήσσονος προσπάθειας, είναι βαθιά φοβική και εξηγεί γιατί σημειώνεται –με την πάροδο του χρόνου– απώλεια εθνικής ισχύος. Σήμερα το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου απουσιάζει από κάθε διαβούλευση ή συζήτηση, αυτό ικανοποιεί την τουρκική πολιτική γιατί μόνο εκείνη επιδιώκει παραπομπή του εις βάθος χρόνου ώστε ο χρόνος να δημιουργήσει τα δικά του επιπρόσθετα «τετελεσμένα». Είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν στο προβλεπτό μέλλον θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ώστε ξανά ολόκληρη η ΕΕ να στηρίξει με τόση σαφήνεια τις ελληνικές θέσεις γύρω από το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας. Οι συγκυρίες είναι μοναδικές. Δεν επαναλαμβάνονται με την ίδια συγκρότηση. Βασικές χώρες της ΕΕ διαφοροποιούν τις διαθέσεις της απέναντι στην Τουρκία, ενώ και η δεύτερη εμφανίζει σημάδια κόπωσης απέναντι στις ευθύνες που έχει αναλάβει να υλοποιήσει ως υποψήφιο μέλος.

Ο ρόλος των δημοσκοπήσεων ήταν καθοριστικός για πώς οι περισσότερες ελληνικές κυβερνήσεις αντιμετώπισαν το ζήτημα της ονομασίας του κράτους των Σκοπίων Υπό την πίεση των δημοσκοπήσεων, της στάσης του τότε Υπουργού Εξωτερικών Α. Σαμαρά και ορισμένων λαϊκών συγκεντρώσεων, η τότε κυβέρνηση Κ. Μητσοτάκη (1992) αρνήθηκε να συζητήσει την εθνικά επωφελή λύση για σύνθετη ονομασία στο ζήτημα της ονομασίας του κράτους των Σκοπίων που εισηγήθηκε η ΕΕ με το «Πακέτο Πινέρο». Σήμερα η μάχη γύρω από την ονομασία του κράτους των Σκοπίων έχει, δυστυχώς, κριθεί στο διεθνές πεδίο αφού μέχρι σήμερα 123 κράτη έχουν αναγνωρίσει τη Δημοκρατία των Σκοπίων ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας», μεταξύ αυτών χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Κίνα, ο Καναδάς, η Τουρκία.

Αυτό σημαίνει ότι τα Σκόπια δεν έχουν καμία πραγματική πίεση για να αλλάξουν άποψη και προτιμούν να αφήνουν το χρόνο να «επικυρώσει» τη λύση που εκείνα επιδιώκουν.

Ο μεσολαβητής Μ. Νίμιτς υπέβαλε σχέδιο από τρία επίπεδα στις δύο πλευρές (19/2/08) αλλά παραμένει εξαιρετικά αμφίβολο εάν αυτό, πολύ δυσμενέστερο για την ελληνική πλευρά από την πρόταση Πινέιρο, οδηγήσει σε συμφωνημένη λύση για την τελική ονομασία του κράτους των Σκοπίων.

Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι μέσα σε αυτό το κλίμα που δημιούργησαν οι δημοσκοπήσεις, ο Α. Σαμαράς με την απώλεια της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας από την κυβέρνηση Μητσοτάκη, προχώρησε στη δημιουργία πολιτικού κόμματος, (ονομασία, Πολιτική Άνοιξη). Σήμερα όλα τα στελέχη της τότε ΠΟΛΑΝ είναι εκ νέου στελέχη της ΝΔ, συνεπώς η κομματική βόλτα Σαμαρά είχε ατυχή κατάληξη. Η επένδυση που έκανε πάνω στο ζήτημα της ονομασίας του κράτους των Σκοπίων απεδείχθη θνησιγενής.

Το «σκοπιανό» μάθημα είναι μέγιστο. Κάτω από το βάρος μιας ανεδαφικής ρητορείας, κάτω από το φόβο του εκλογικού κόστους, χάθηκε εν πολλοίς μια εθνικής σημασίας υπόθεση και το διεθνές κύρος της Ελλάδας υπέστη μεγάλο πλήγμα.

Υπό το βάρος μιας σκληρής πίεσης στο χώρο των ΜΜΕ που άσκησε πάνω στη διαφορετική άποψη η κυβέρνηση Τ. Παπαδόπουλου (2003-07), ατόνησε η δημόσια συζήτηση για τις πραγματικές προθέσεις του στο κυπριακό.

Ο πρόεδρος Παπαδόπουλος για να συγκαλύψει δικές του παραλείψεις, λανθασμένες κινήσεις ή επιλογές και θέλοντας να συσκοτίσει δυσκολίες που αντιμετώπισε στο διεθνή χώρο, ανακάλυψε -εκ των υστέρων- ότι η Κύπρος βάλλεται πανταχόθεν και ότι ο ΟΗΕ είναι μέρος μιας «συνωμοσίας» κατά της Κύπρου και εν τέλει είναι ένας ΟΗΕ «άλλος από αυτόν που ξέραμε κάποτε»...

Από τις πρακτικές της κλειστής κοινωνίας που εφάρμοσε ο Τ. Παπαδόπουλος όπως ο έλεγχος των ΜΜΕ, ο αποκλεισμός και η πίεση στη διαφορετική άποψη, οι πολιτικές πρακτικές, η διαίρεση των πολιτών σε «δικούς μας» και «εχθρούς» μας, με άλλοθι το κυπριακό, η Κύπρος απώλεσε μέρος από τη δύναμή της και προκάλεσε ερωτηματικά στους ευρωπαίους εταίρους της.

Έστω και αργά, το 2008, γίνεται πραγματικός λόγος για κίνδυνο οριστικής διχοτόμησης της Κύπρου. Αυτή η δημόσια συζήτηση ήταν αρκούντως πειστική και συνέβαλε στην ήττα των απόψεων Παπαδόπουλου στον πρώτο γύρο των προεδρικών εκλογών (17/2/08).

Μια σειρά από εξελίξεις οδηγούν σε αυτό το συμπέρασμα ότι ο επόμενος πρόεδρος της Κύπρου θα τεθεί μπροστά σε σοβαρά διλήμματα.

Η θεσμική ΕΕ στις 25 Ιανουαρίου 2008 ανοίγει 12 κεφαλαία για την εναρμόνιση του ψευδοκράτους με το ευρωπαϊκό κεκτημένο σε συνομιλίες που είχε αντιπροσωπεία της στην κατεχόμενη Κύπρο. Χώρες μέλη της ΕΕ όπως η Γερμανία, η Ιταλία και η Σουηδία αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για επαφές υψηλού επιπέδου με τον τ/κ ηγέτη Μ. Α. Ταλάτ και για άρση της λεγόμενης «απομόνωσης των τ/κ».

Στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων η τάση είναι να αναγνωριστεί η «Επιτροπή Αποζημιώσεων» που υπάρχει στο ψευδοκράτος ως νόμιμο μέσο και ως τρόπος επίλυσης προσφυγών ε/κ γύρο από το περιουσιακό.

Τα μέλη της Ισλαμικής Διάσκεψης έχουν αποφασίσει την αναβάθμιση του κατεχόμενου τμήματος της Κύπρου σε καθεστώς τύπου Ταϊβάν.

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΗΓΕΣΙΑ

Ο πολύπειρος διπλωμάτης Β. Θεοδωρόπουλος υπογραμμίζει τον κίνδυνο η κομματική ή προσωπική διαπάλη να επηρεάζει την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Γράφει ότι,

«στην εξωτερική πολιτική είναι πολλοί εκείνοι που εμφανίζονται ως επαίοντες, έστω και χωρίς γνώσεις ή πείρα...η εξωτερική πολιτική προσφέρει έδαφος για ερασιτεχνισμό και για καλλιέργεια προσωπικής ή κομματικής προβολής, εκμετάλλευσης και αντιπαράθεσης που παρασύρουν την εξωτερική πολιτική στη δίνη της εσωτερικής πολιτικής διαμάχης...» (Β. Θεοδωρόπουλος, Ανασκόπηση- Η Εξωτερική Πολιτική της Νεότερης Ελλάδας», Αθήνα, 1996).

Η υπεράσπιση μιας εθνικής υπόθεσης είναι μια βαθιά και πολύπλοκη διαδικασία.

Απαιτείται η μέγιστη δυνατή ισχύς (διπλωματική, αμυντική, οικονομική, πολιτιστική).

Απαιτείται διεθνής δράση, δημιουργία ενός περιβάλλοντος που να βοηθά τη δική σου θέση (συμμαχίες, αποφάσεις της ΕΕ, στήριξη στον ΟΗΕ).

Απαιτείται η δράση μιας διπλωματικής υπηρεσίας που να γνωρίζει και να αναλύει όλες τις πτυχές του προβλήματος και τις αντιδράσεις των αντιπάλων δυνάμεων.

Απαιτείται ήρεμο κλίμα στο εσωτερικό μέτωπο, συνεργασίες ανάμεσα σε κόμματα, συναίνεση γύρω από μείζονος σημασίας επιδιώξεις.

Στη συγκυρία που η πολιτική ηγεσία εκτιμά ότι απαιτείται η λήψη μιας απόφασης, χρειάζεται να λειτουργήσει κατά τρόπο υπεύθυνο. Να διεκδικήσει το καλύτερο,

να διαπραγματευτεί το βέλτιστο,

να αναλύσει το διεθνοπολιτικό περιβάλλον,

να κάνει σωστή εκτίμηση για τις επιδιώξεις της αντίπαλης πλευράς,

να σταθμίσει τους συσχετισμούς δύναμης με στόχο την αλλαγή τους,

να συνεκτιμήσει τη σχέση ωφελείας-κόστους,

να αναλύσει το ζήτημα του χρόνου,

να προβλέψει σε ποιο χρονικό πλαίσιο και περιβάλλον είναι προτιμότερο να εκδηλωθεί μια πρωτοβουλία,

να υπολογίσει το ποιες θα είναι οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις από τη μια ή την άλλη κίνηση.

Να έχει το θάρρος να αναλαμβάνει τις ευθύνες της ως εκλεγμένη, ως υπεύθυνη ηγεσία από τη στιγμή που θα κρίνει ότι είναι η ώρα για αποφάσεις.

Να πάρει αποφάσεις με μόνο γνώμονα το εθνικό συμφέρον,

να είναι σε θέση να αντικρούσει την άρνηση και τη δημαγωγία,

να μπορεί να υπερασπίζεται με ορθολογικό τρόπο εκείνο που υπηρετεί το μακροπρόθεσμο εθνικό συμφέρον.

Η κοινή γνώμη πείθεται, υποστηρίζει κάθε πολιτική εξέλιξη που ακολουθεί τους πιο πάνω βασικούς κανόνες. Τα κείμενα της Ζυρίχης (1959) είναι πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου οι κύριοι πολίτες διαφοροποίησαν την άποψή τους (από την πολιτική της Ένωσης με την Ελλάδα στην αποδοχή της Ανεξαρτησίας της Κύπρου) με την άσκηση της δημόσιας πειθούς από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, δίνοντας τη θετική ψήφο τους στον ίδιο στις πρώτες προεδρικές εκλογές του 1960.

Εντέλει όλα είναι θέμα αντίληψης για τον πολιτικό αγώνα. Γιατί συμμετέχει κανείς, τι θεωρεί ως προτεραιότητές του, τι αξιολογεί ως πρωτεύον, τι αξιολογεί ως σημαντικό για να μείνει ως η υστεροφημία του. Εάν αγωνίζεται για να επιτύχει σημαντικούς, συνταγματικούς στόχους ή εάν ενδιαφέρεται για να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα που η εξουσία συχνά παρέχει. Εάν πρόσεξε τον Θουκυδίδη ή απλώς και μόνο επιθυμεί να δει τον εαυτό του στον κατάλογο των προσκεκλημένων σε κάποια δεξίωση...

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο πρέσβης Π. Θεοδωρακόπουλος υπογραμμίζει ότι,

«ζούμε στον αιώνα του marketing...ζούμε στην εποχή που πρέπει ηγεσία και λαός να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της εικόνας που σχηματίζεται για τη χώρα τους στη διεθνή κοινωνία. Οι καταβαλλόμενες προσπάθειες πρέπει να αποβλέπουν στη δημιουργία θετικής εικόνας...η εικόνα δεν δημιουργείται από τη μια στιγμή στην άλλη. Η εικόνα σχηματίζεται με την επανάληψη του μηνύματος ή των μηνυμάτων. Η εικόνα κτίζεται...». (Π. Θεοδωρακόπουλος Πολιτικό Μάρκετινγκ, Λόμπι και Διπλωματία- Άσκηση Πολυδιάστατης Διπλωματίας, Αθήνα, 1999)

Για την Κύπρο η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής στο περιβάλλον της ΕΕ είναι μια κορυφαία προτεραιότητα. Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή άσκησή της είναι η σωστή πληροφόρηση για τις τάσεις και τα ρεύματα στην ΕΕ, η συνεχής διαβούλευση με τη θεσμική ΕΕ και τις ισχυρές χώρες, ο διαρκής αγώνας για ενίσχυση των ερεισμάτων της με παράλληλη προσπάθεια για αποδυνάμωση των τουρκικών θέσεων, η συνεχής προσπάθεια για τη δημιουργία μιας «θετικής εικόνας» για την Κύπρο και το ρόλο της ως θετικού παίκτη στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Το έργο αυτό είναι και δύσκολο και πολυσύνθετο. Κυρίως απαιτεί να έχουμε καθαρή στόχευση σε σχέση με το κυπριακό, πολιτική ήρεμου κλίματος στο εσωτερικό, ειλικρινή συνεννόηση ανάμεσα στις πολιτικές δυνάμεις, πολιτική απαλλαγμένη από προσωπική ή κομματική ιδιοτέλεια, αξιοποίηση των νέων τάσεων στο χώρο του πολιτικού marketing, και ασφαλώς παρεμβάσεις με χρήση των νέων τεχνολογιών- ιστοσελίδες, ηλεκτρονική αλληγογραφία/ενημέρωση, παρακολούθηση των θέσεων που προβάλλουν άλλες χώρες ή διεθνείς οργανισμοί.

Χρειαζόμαστε μια διαφορετική αντίληψη για την εξωτερική πολιτική. Χρειαζόμαστε αυτό που ο Θουκυδίδης ονόμασε πολιτική που θα υπηρετεί το «μονιμότερο συμφέρον της πόλης»- αυτό που θα υπερτερεί της πολιτικής που έχει ως στόχο την «απόλαυση μιας πρόσκαιρης δόξας».

Το Εθνικό Συμβούλιο για να έχει ικανοποιητική λειτουργία σημαίνει ανάπτυξη υψηλού αισθήματος ευθύνης από τους εκπροσώπους του πολιτικού συστήματος. Σημαίνει να θέτουμε άλλες προτεραιότητες, ικανές να ενδυναμώσουν το αίσθημα της συλλογικής δράσης αλλά και της συλλογικής ευθύνης. Το πιο εύκολο σημείο είναι η δημιουργία υποδομής από ειδικούς επιστήμονες που θα επικουρούν την καλύτερη λειτουργία του, να ενημερώνουν με εκτιμήσεις και εισηγήσεις τους κομματικούς ηγέτες. Πιθανώς η πολιτική ηγεσία να εκτιμά απερίοριστα τον εμπειρισμό από τη θεσμική γνώση, την αυτάρκεια που προκύπτει από την προσωπική συμμετοχή στις εξελίξεις

παρά τη δυνατότητα να αποφασίζει πάνω στα δεδομένα που η τεκμηρίωση ή οι επιλογές από σενάρια, θα εισηγούνται. Πολλοί πιστεύουν ότι το παράδειγμα της Τουρκίας για ότι ονομάζεται «εθνική πολιτική της χώρας» είναι καλό για την Κύπρο. Δεν συμερίζομαι αυτή την άποψη γιατί το τουρκικό σχήμα είναι προϊόν επιβολής, άρα δεν ταιριάζει σε ανοικτές και σύγχρονες κοινωνίες. Το Εθνικό Συμβούλιο μπορεί να πάει μπροστά μόνο με καλύτερη λειτουργία του πολιτικού μας συστήματος. Εφικτές ιδέες έχουν διατυπωθεί: πιο μικρό σχήμα, ανοικτή διαβούλευση, υποστήριξη από ειδικούς. Τίποτε από τα πιο πάνω δεν θα προχωρήσει εάν δεν υπάρχει η βούληση για να πάμε σε μια διαφορετική σελίδα, να δώσουμε στην Κύπρο περισσότερες δυνάμεις για να αντιμετωπίσει τον μέγιστο κίνδυνο, την συνεχιζόμενη στρατιωτική κατοχή του 37% του εδάφους της από τα τουρκικά στρατεύματα.

Το Υπουργείο Εξωτερικών: Η εξωτερική πολιτική μιας μικρής χώρας απαιτεί επιπρόσθετες ευθύνες, πόρους, υποδομές στο χώρο του Υπουργείου Εξωτερικών. Στην περιοχή της εξωτερικής πολιτικής χρειάζεται συλλογική δράση, διπλωματικό προσωπικό που να γνωρίζει ή να θυμάται τι έπαθε ο (καθυστερημένος) «ταξιδιώτης του Σαββάτου» και αξιοποίηση της συλλογικής σοφίας. Μαζί με την αίσθηση ευθύνης είναι σημαντικό το Υπουργείο Εξωτερικών να είναι σε θέση να ερμηνεύει σωστά τις τουρκικές κινήσεις, να έχει καλή πληροφόρηση και να αναλύσει σωστά παρακολουθώντας τη συνεχή αναπροσαρμογή σε μεταβαλλόμενες συνθήκες και να κάνει δουλειά εις βάθος αφού για ένα θέμα, λ.χ. Τουρκία-ΕΕ, απαιτείται πληροφόρηση από πολλές πηγές- Βρυξέλλες, Άγκυρα, Βερολίνο, Λονδίνο, Ουάσιγκτον, Παρίσι. Η κυπριακή διπλωματία μπορεί να ενισχύσει το μικρό της μέγεθος μέσα από ad hoc συνεργασίες με την αντίστοιχη ελληνική ή και με άλλες, επιλεγμένες χώρες, κατά θέμα ή και χρονικό στάδιο. Αυτή η πρακτική είναι συνήθης στο χώρο της ΕΕ και η Κύπρος λόγω μεγέθους μπορεί να κινηθεί πιο αποφασιστικά δημιουργώντας μια μικρή «ομάδα» από χώρες με τις οποίες μπορεί να συνεργαστεί πιο στενά.

Η Επαγγελματική Υποστήριξη: κάθε επιτυχημένη εξωτερική πολιτική είναι πλέον υποχρεωμένη να δουλέψει στο διεθνή χώρο σε συνεργασία με οίκους δημοσίων σχέσεων με στόχο να προβάλλει τις θέσεις της με επαγγελματικό τρόπο. Δεν είναι αρκετό να στηρίζεις στους ομογενείς ή στις κατά καιρούς εκδηλώσεις καταδίκης της τουρκικής πολιτικής. Η Κύπρος έχει κατά καιρούς συνεργαστεί με διάφορους οίκους σε βασικές πρωτεύουσες, κυρίως για να προβάλλει το δίκαιό της και ασφαλώς για να αντιμετωπίσει την τουρκική προπαγάνδα. Αυτή η πρακτική έχει τη σημασία της αλλά δεν είναι ακριβώς αυτό που κάνει τη διαφορά. Η επίκληση του δικαίου, δεν παράγει αυτομάτως θετικό αποτέλεσμα. Είναι σημαντικό να προβληθεί μια θετική εικόνα της Κύπρου ως παράγοντα ειρήνης και σταθερότητας στην πιο πολύπλοκη γειτονιά του πλανήτη, ως παράγοντα που με την επίλυση του κυπριακού μπορεί να προωθήσει πιο αποτελεσματικά τις ευρωπαϊκές πολιτικές στην Α. Μεσόγειο και τη Μ. Ανατολή. Βασική αρχή πάνω σε αυτή την κυπριακή στρατηγική είναι η δημιουργία της ανάλυσης και της εικόνας ότι υπάρχει ταύτιση ή και σύμπλευση συμφερόντων ανάμεσα στις ευρωπαϊκές πολιτικές και την ανάγκη για επίλυση του κυπριακού. Να είναι πολιτικά τεκμηριωμένη ανάλυση ότι είναι προς το συμφέρον της ΕΕ να επιλυθεί το κυπριακό με τη δική της ενεργητική δραστηριότητα. Η ΕΕ στήριξε πολιτικές που βασίζονται στην αρχή των διασυνδέσεων όπως οι αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής στο Ελσίνκι, 1999, τα κείμενα της Σύνοδου Κορυφής στην Κοπεγχάγη, 2002 και ασφαλώς η Συμφωνία της 3ης Οκτωβρίου 2005 με την οποία συμφωνήθηκε ανάμεσα στους «25» η έναρξη των ενταξιακών συνομιλιών ΕΕ-Τουρκίας.

Βασική επιδίωξη από την πλευρά της Κύπρου μπορεί να είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για επωφελείς ισορροπίες που αλλάζουν το πλαίσιο του συσχετισμού δυνάμεων και δημιουργούν τις προϋποθέσεις για να γίνει η ΕΕ ο καταλύτης της επίλυσης του κυπριακού. Αυτή η πολιτική αρχή χρειάζεται να καθοδηγεί και τους οίκους δημοσίων σχέσεων, να προηγείται η πολιτική τεκμηρίωση και να ακολουθεί η επικοινωνιακή υποστήριξη.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΙΛΟΓΗ

Με την ελεύθερη επιλογή των πολιτών της η Κύπρος θέλησε να εντάξει το πεπρωμένο της στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Αποφάσισε ότι θέλει να δουλέψει σε ένα άλλο ρυθμό, να επιτύχει την ενοποίησή της με τα άλλα κράτη-μέλη (αποδέχομαι την συμμετοχή μου, τις ελεύθερες συμβάσεις που αυτή συνεπάγεται). Αυτή η εξέλιξη δεν έχει βελτιώσει σε πολλούς κύπριους την αντίληψη ότι είμαστε «μόνοι». Κάθε προσπάθεια να προσαρμοστούμε στο νέο περιβάλλον ερμηνεύεται ως «πίεση» των Βρυξελλών, κάθε πρόβλημα έχει τη «λύση» του στην καταγγελία μιας μορφής οργάνωσης που εμείς ελεύθερα έχουμε επιλέξει.

Οι αριθμοί βοηθούν να ερμηνεύσουμε κομμάτια της πολιτικής επικαιρότητας. Σε έρευνα του «Ευρωβαρόμετρου», (Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2005) το 59% των ε/κ θεωρεί την ΕΕ ως κάτι κακό ή μάλλον κακό. Στο γενικό ερώτημα εάν θεωρείται την ΕΕ ως «κάτι καλό» θετική απάντηση έδωσε το 41% των κυπρίων- ένα από τα πιο χαμηλά στην ΕΕ, πολύ κοντά σε εκείνο το ποσοστό των άγγλων και των αυστριακών. Εκείνο που κρύβεται πίσω από τους αριθμούς αφορά την πίστη πολλών κυπρίων ότι κάθε τι που είναι δύσκολο ή μη δημοφιλές, βαραίνει τους ώμους «άλλων», δηλαδή αυτούς της ΕΕ.

Στην σημερινή εποχή εμείς ψηφίζουμε ελεύθερα τη συμμετοχή μας, ενώ σε προηγούμενες εποχές οι επεμβάσεις ήταν προϊόν πολιτικής ισχύος και επιβολής. Συνεπώς υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά που συνδέεται με την αλλαγή της γεωπολιτικής ισορροπίας στην ευρωπαϊκή ήπειρο με την πτώση του ανατολικού συνασπισμού και τη δημιουργία μιας νέας κατάστασης πραγμάτων που επιτρέπει στους λαούς να επιλέγουν ελεύθερα την μια ή την άλλη πορεία. Η ερμηνεία που συχνά κυριαρχεί στην Κύπρο είναι ιδιαιτέρως παραδοσιακή: πιστεύουμε ότι η συμμετοχή μας στη ΕΕ σημαίνει μόνο δικαιώματα ή απαιτήσεις, αιτήματα ή προγράμματα, ποια θα είναι η σχέση που έχει η Κύπρος με τον κοινοτικό προϋπολογισμό, πως οι άλλοι θα ασχοληθούν μαζί μας ή πως θα ακούσουν τα αιτήματά μας. Αυτή η εσωστρεφής προσέγγιση, είναι η νέα έκφραση της θεωρίας της «ανάδελφης Κύπρου», μια φυσιολογική εξέλιξη μιας ολόκληρης διαδρομής η οποία είχε τις βάσεις της στην κυριαρχία του καταγγελτικού λόγου, στη θεωρία του μικρού και «ανάδελφου» λαού, αυτού που οι ξένοι επιδιώκουν τον αφανισμό και την εξόντωσή του.

Είναι πραγματικά απογοητευτικό το πως λειτουργεί η κυπριακή διπλωματία μπροστά σε τέτοιας έκτασης εξελίξεις. Η πρώην Υπουργός Εξωτερικών Ε. Μαρκουλλή δήλωσε πως «η δική μας προσπάθεια τους τελευταίους μήνες... είναι αυτή η Έκθεση Προόδου για την Τουρκία, να είναι αντικειμενική και να στοχεύει στην αποκάλυψη όλων των προκλητικών ενεργειών της Τουρκίας, τόσο όσο αφορά το Κυπριακό, όσο και το θέμα των πετρελαίων και όλα τα άλλα θέματα, όπως το θέμα του πρωτοκόλλου, όπου όχι μόνο δεν έχει συμμορφωθεί μέχρι σήμερα η Τουρκία αλλά λαμβάνει και πιο αυστηρά μέτρα εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας». (ΚΥΠΕ, 13 Οκτωβρίου 2007)

Αυτή η προσέγγιση είναι η προσέγγιση μιας πολιτικοδιπλωματικής γενιάς που έζησε και αναπτύχθηκε σε μια άλλη εποχή. Η ΕΕ δεν επιθυμεί να ακούσει μόνο το πόσο εμείς θα «αποκαλύψουμε» την προκλητικότητα της Τουρκίας, αλλά εάν έχουμε μια εφικτή πρόταση να λύσουμε το κυπριακό. Η ΕΕ δεν επιθυμεί μόνο να ακούσει την αυταπόδεικτη ευθύνη της Τουρκίας για το Πρωτόκολλο, αλλά και το εάν εμείς έχουμε τη θέληση ή την πρόταση να πάμε μπροστά, να κοιτάξουμε το μέλλον και να διατυπώσουμε ιδέες για μια κινητικότητα που θα βγάλει το κυπριακό από το σημερινό τέλμα. Κοντολογίς η ΕΕ δεν είναι μόνο χώρος «καταγγελίας»-αυτό το βήμα είναι η Γ.Σ. του ΟΗΕ. Οι χώρες της ΕΕ προσέχουν εκείνο το μέλος που επιθυμεί να επιλύσει ευρωπαϊκά προβλήματα (όπως λ.χ. το κυπριακό), που δεν είναι μονοθεματικός παίκτης, που ενδιαφέρεται και

για τα άλλα ευρωπαϊκά προβλήματα και που διατυπώνει εφικτές εισηγήσεις για το πώς η ίδια η ΕΕ θα συμβάλει στο ξεπέρασμά τους.

Η επιλογή της ΕΕ ως νέας στρατηγικής για την Κύπρο εισηγείται την αναθεώρηση αυτής της παραδοσιακής ανάλυσης. Ο κόσμος λειτουργεί διαφορετικά από την 1η Μαΐου 2004. Απαιτεί μια άλλη πολιτική στάση. Στον παρόντα ιστορικό χρόνο ο Κ. Σημίτης με τις πλούσιες εμπειρίες του στα ευρωπαϊκά ζητήματα διατυπώνει μια διαφορετική γνώμη για το ζήτημα αυτό:

«Συλλογικά στην πολιτική μας ζωή η προσπάθεια αποφυγής ευθυνών στο διεθνές πεδίο εκδηλώνεται με τη συνωμοσιολογία. Συνωμοτούν εναντίον μας στην ΕΕ γι' αυτό δεν πετυχαίνουμε αυτό που δικαιούμαστε και αξίζουμε, για παράδειγμα, την ειδική ρύθμιση για τον καπνό ή την ανοχή για την χρήση πεπαλαιωμένων πλοίων. Όμως κατά κανόνα δεν υπάρχουν «συνωμοσίες». Αυτό που δικαιούμαστε και αξίζουμε συχνά δεν το πετυχαίνουμε γιατί δεν προετομαστήκαμε, δεν οργανωθήκαμε, δεν δουλέψαμε, γιατί εκλαμβάνουμε τις ιδεοληψίες μας ως πραγματικότητα, γιατί αγνοούμε τα συμφέροντα και τις ικανότητες των άλλων...» (Κ. Σημίτης «Πολιτική για μια Δημιουργική Ελλάδα», 1996-2004, Αθήνα, 2005).

Η ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Η «βενιζελική» σχολή προώθησης των εθνικών συμφερόντων είναι εκείνη που έδωσε την πλήρη ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. την 1η Μαΐου 2004. Εάν ο Γιάννος Κρανιδιώτης (με τη στήριξη του Α. Παπανδρέου και του Κ. Σημίτη) έδινε προσοχή στο εσωτερικό ακροατήριο και το εύκολο χειροκρότημα, η ένταξη στην Ε.Ε. θα ήταν στη σφαίρα της ουτοπίας. Όπως είναι γνωστό, καμιά πολιτική δύναμη δεν στήριξε τη συμφωνία της 6ης Μαρτίου 1995, ενώ οι βασικοί κομματικοί σχηματισμοί σιωπούσαν απέναντι στη μεγάλη πρόκληση που αποτελούσε ο διπλωματικός αγώνας μπροστά στη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ στο Ελσίνκι (Δεκέμβριος, 1999).

Ο Γ. Κρανιδιώτης ενόψει των διαβουλεύσεων για την Τελωνειακή Ένωση Τουρκίας – Ε.Ε. (1995) έκανε την εξής εισήγηση:

«Η προτεινόμενη (από την Αθήνα) συμφωνία ήταν δίκαιη και επωφελής για όλους. Η Ελλάδα μετά από αυτά δεν θα συναινέσει στην Τ.Ε. Τουρκίας – Ε.Ε. εκτός και εάν κερδίσει ως αντάλλαγμα κάτι στην Κύπρο...» (Γ. Κρανιδιώτης, ομιλία, Κύπρος – Ε.Ε., 18 Δεκεμβρίου 1995).

Το κρίσιμο ζήτημα είναι οι ρυθμοί προσαρμογής σε νέα δεδομένα, το πώς ετοιμάζεις την πατρίδα σου να τρέξει μέσα σε νέους κανόνες και πλαίσια. Πώς κάνεις την πατρίδα σου πιο ισχυρή, πιο ανταγωνιστική, πιο ικανή να αντιμετωπίσει την παρουσία του κατοχικού στρατού, αλλά ταυτόχρονα και τις απαιτήσεις που η συμμετοχή μας στην Ε.Ε. δημιουργεί. Το πελατειακό κράτος αποδυναμώνει τον κοινωνικό ιστό, υπονομεύει μια στοιχειώδη, έστω, συλλογική προσπάθεια, δυσκολεύει την ενότητα, δεν προωθεί την αντικατοχική δράση.

Το ζήτημα λ.χ. της αμυντικής ισχύος συνδέεται συχνά με την αγορά ενός οπλικού συστήματος, ή μιας καλά εκπαιδευμένης Εθνικής Φρουράς. Το κεντρικό ζήτημα, κατά τη γνώμη μου, ήταν και είναι η ενδυνάμωση της συνολικής ισχύος της Κύπρου. Από την αμυντική ενδυνάμωση ως την περισσότερη αξιοκρατία, από τον περιορισμό του πελατειακού κράτους ως την οικονομική ανάπτυξη, από τις εξωτερικές σχέσεις ως το δίκτυο συμμαχιών που οικοδομείς, από την ποιότητα του πολιτικού σου προσωπικού έως το κύρος που έχεις στο διεθνή στίβο, από το ενδιαφέρον που έχεις για άλλα ζητήματα, ως την αξιόπιστη δική σου παρουσίαση του κυπριακού σε ένα κόσμο αλληλεξαρτήσεων και αναζήτησης κοινών συμφερόντων ή δημιουργίας συγκλίσεων με τους εταίρους σου στην Ε.Ε.

Η σημερινή συγκυρία επιβάλλει να ξαναδούμε ορισμένες παραδοσιακές έννοιες μέσα από νέο πρίσμα. Να διευρύνουμε την ανάλυση μας γιατί έτσι κρινόμαστε σε συνολικές πολιτικές, προωθώντας τα συμφέροντα της Κύπρου μέσα στο υπαρκτό διεθνές σύστημα. Η ιστορική εμπειρία είναι χρήσιμη εφόσον την «αναεώνουμε» μέσα στο σημερινό ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο. Στην εποχή των ανοικτών συνόρων, της πλήρους συμμετοχής της Κύπρου στην Ε.Ε. παραδοσιακές έννοιες χρειάζονται νέες προσεγγίσεις, άρα δεν είναι αρκετή η επίκληση στην προγονική αρετή. Δεν αρκεί στη διεθνή σκηνή το να έχεις δίκαιο με το μέρος σου. Είναι εξίσου σπουδαίας σημασίας το πώς το παρουσιάζεις, πώς το συνδέεις με ευρύτερα, κοινά ευρωπαϊκά συμφέροντα, είναι μεγάλης σημασίας να γνωρίζεις να πείθεις τους εταίρους σου με συνέπεια και σοβαρότητα.

Είναι θέματα αντίληψης για την πολιτική εξέλιξη. Τα κράτη που έχουν φωνή αντιλαμβάνονται με σαφήνεια το διεθνές περιβάλλον, είναι χρήσιμα και στο διάλογο για τα άλλα προβλήματα, έχουν στόχους και κατευθύνσεις για το μέλλον. Σχεδιάζουν και αγωνίζονται για μείζονος σημασίας υποθέσεις που αφορούν ολόκληρη την ευρωπαϊκή οικογένεια. Μπορεί να επιτύχουν σε κάποια διεκδίκηση, μπορεί και όχι. Έτσι όμως κερδίζουν το σεβασμό και εκείνων με τους οποίους δεν συμφώνησαν. Έτσι δημιουργούν μια θετική εικόνα για τον εαυτό τους, δημιουργούν συμμάχους, έχουν κύρος, και οπωσδήποτε κερδίζουν αξιοπιστία.

Ο Γ. Κρανιδιώτης συνόψισε ως εξής τους στόχους και τις προτεραιότητες μιας επιτυχημένης άσκησης εξωτερικής πολιτικής:

«Το νέο διεθνές περιβάλλον επιβάλλει μια άλλη αντίληψη για τις διεθνείς σχέσεις. Στόχος και στρατηγική μας παραμένει η προώθηση των εθνικών μας συμφερόντων και η προάσπιση των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων. Οι στόχοι αυτοί εξυπηρετούνται καλύτερα μέσα σε ένα διεθνές περιβάλλον ειρήνης και ασφάλειας, σταθερότητας και συνεργασίας. Γι' αυτό παραμένουμε πιστοί στην προώθηση των ιδανικών της ειρήνης και της διεθνούς συνεργασίας. Οι στρατηγικοί αυτοί στόχοι δεν προωθούνται με ρητορική, βερμπαλισμούς και αφορισμούς. Η εσωστρέφεια, η αυτάρεσκη περιχαράκωση οδηγούν σε απομονωτισμό. Απαιτείται συνεχής παρακολούθηση, αντιμετώπιση των θεμάτων, πρωτοβουλίες και πρόγραμμα». (Γ. Κρανιδιώτης, παρέμβαση στην Ειδική Σύνοδο της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ για την εξωτερική πολιτική στις 20 Σεπτεμβρίου 1997).